

1990'lı Yıllarda Verimlilik ve Ücretler (Kayıp Yıllar)

Dr. Halit SUIÇMEZ (*)

Giriş

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinden sonra “*Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*” (1) yayımlandı. IMF’ye 18. Niyet Mektubu sunuldu. Programın 15.4.2001 tarihinde açıklanan ilk bölümünde 30. Maddede;

“*Nihai amacımız, ekonomide sürdürülebilir bir gelişme ortamını sağlayarak kaynak kullanma sürecindeki verimliliği artırmak^{abç}, dışa açık bir yaklaşımla piyasa koşullarında rekabet gücümüzü geliştirmek^{abç} ve böylece ekonomide büyümeyi, yatırım ve istihdamı artırarak halkımızın geleceğe ümitle bakmasını ve refah düzeyini kalıcı bir biçimde yükseltmek olacaktır.*”

denilmektedir.

Bu paragrafta temel amaç; refahı yükseltmek, en önemli araçlar ise *verimlilik* ve *rekabet* olmalıdır.

Küresel rekabette yer alabilmenin çok sayıda aracı bulunabilir, bunlar yerel, ulusal ve firma düzeyinde sıralanabilir, ancak fiyat ve kalite açısından en önemli rekabet değişkenleri *verimlilikler* ve *ücretlerdir*.

(*) MPM, Araştırma Müdürü.

(1) *Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*, 15.4.2001, Radikal.

Yaşadığımız şiddetli ekonomik krizlerden sonra, bunun nedenleri üzerine çok konuşuldu, yazıldı, çizildi. Küreselleşme, serbestleşme, sabit kur, iç-dış açıklar hakkında epeyce yorumlar yapıldı. Ancak 1980 sonrası iktisat politikaları, 1990'lı yıllar, yapısal sorunlar ciddi biçimde sorgulanmadı, irdelenmedi.

Bu yazının amacı; bir dönemi tüm boyutlarıyla irdelemek değil. Burada amaç; kayıp olduğu öne sürülen 90'lı yılların verimlilik ve ücret gelişmeleri açısından bir analizini yapmaktır. Böylece oluşturulacak yeni dönem iktisat politikalarında bu iki değişkenin (ücret ve verimlilik) büyük önemine vurgu yaparak, kriz üzerine geliştirilen çözümlere katkı yapılması hedeflenmektedir.

1990'lı Yıllarda Verimlilik ve Ücretler

Türkiye 1978-80 krizinden sonra, 1994'te, 1999'da, 2000 Kasım ve 2001 Şubat'ta ciddi önemli krizler yaşadı. Son krizin etkileri devam ediyor. 1990'lı yıllar ekonomide verimliliğin, istihdamın, üretim, yatırım ve ihracatın unutulduğu bir dönem olmuştur. Sıcak para, kur, faiz, borsa gibi parasal göstergeler egemen olmuştur ekonomik gelişmelerde. İç ve dış açıklar, borçlar artık "*sürdürülemez*" boyutlara ulaşmıştır.

1990'lı yıllar hem kamu, hem de özel kesimde verimlilik ve ücretler açısından da "*kayıp yıllar*" olmuştur.

Çizelge 1'de (2) Kamu Kesiminde (kamunun tamamı) İmalat Sanayiinde verimlilik, ücret, üretim ve istihdam endeksleri verilmiştir. 1992 yılı fiyatlarıyla verilen endeksler 1992-1999 dönemini kapsamaktadır. Burada verimlilik çalışan kişi başına reel üretim değeri olarak tanımlanmıştır.

Kamu kesiminde işgücü verimliliği 1992-1997 döneminde düzenli olarak artmış, 1998'de bir miktar düşmüştür.

Artan verimliliğin **gerçek mi, görüntüsel mi** olduğunu anlamak için reel üretim endeksi ve istihdam endeksine ayrı ayrı bakalım. Çünkü verimlilik, üretimin istihdama oranıdır.

(2) Alper AYDIN, **İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik Göstergeleri**, MPM Yayın No: 643, Ankara 2000.

1992’de 100 olan üretim endeksi, küçük dalgalanmalardan sonra 1998’de 99 olmuştur. Bu dönemde esasen devlet üretimi “*yerinde saymış*” denebilir. Aynı dönemde istihdamda ise büyük düşüşler gerçekleşmiştir. 1992’de 100, 1998’de 64,2, neredeyse %36’lık bir düşüş olduğu gözleniyor.

Verimlilik = üretim endeksi/istihdam endeksi olduğundan, kamu kesiminde 1990’lı yıllarda sağlanmış gözükten “*verimlilik artışı*” üretim sabit olduğuna göre, tamamen istihdam daralmasına dayanan bir gelişmedir. Bu ise gerçek bir verimlilik artışı değil, “*görüntüsel*” bir gelişmedir.

Önemli ve bize gerekli olan; hem üretimin, hem istihdamın hem de verimliliğin artmasıdır. Gerçek verimlilik artışı ise; üretimdeki artışın istihdamdaki artıştan daha fazla olmasıyla sağlanır. Çünkü böylece hem büyüme sağlanır, hem de işsizlik azalır. Türkiye'nin de ihtiyacı budur.

Verimliliğe dayalı olarak artırılan üretimin adil paylaşılmasıyla gelir dağılımının da düzeltilmesine katkı verilecek, böylece toplumsal refahın iyileşmesine çalışılacaktır.

Çizelge 2’de özel kesimin imalat sanayiindeki verimlilik, üretim, ücret, istihdam endeksleri verilmektedir.

1992-1998 döneminde özel kesimdeki işgücü verimliliği çeşitli dalgalanmalar gösterdikten sonra, 1995’ten sonra sürekli düşerek 1998’de 92,5’e gerilemiştir.

Bunda da üretim ve istihdam gelişmesine bakarak verimlilikteki düşüşün nedenini görebiliriz. Bu dönemde hem üretim hem de istihdamda artış olmuş, ancak istihdam artışı, üretim artışının üstünde seyrettiğinden verimlilikte düşüş yaşanmıştır.

Ancak verimlilikte düşüş görülmeyle beraber, istihdam ve üretimde artış olması esasında özel kesim açısından “*olumlu*” bir gelişme sayılmalıdır.

1990’lı yıllarda kamu kesiminde gerçek değil, görüntüsel ya da üretim artışına değil, istihdam daralmasına dayanan sanal bir “*verimlilik artışı*” olduğu gözlenmiştir. Özel kesimde ise, verimlilikte 92-95 döneminde önemli bir artış olmadığı, 1995’ten sonra sürekli düşüş yaşandığı ve endeksin 1998’de 92,5’e kadar gerilediği saptanmıştır.

Bu veriler 1990'lı yılların imalat sanayiinde verimlilik açısından "*kayıp yıllar*" olduğu tezini doğrulamaktadır.

Her iki kesimdeki irdelemeyi bir de ücret göstergesi açısından ele alalım.

Kamuda 1992'de 100 olan ücret endeksi 1998'de 48,1'e kadar düşmüştür. Kamu kesiminde toplam ücret ödemelerindeki düşüşler istihdam sayısının azalışından ileri gelmiş olabilir. Diğer bir neden ise yüksek enflasyondur. Özel kesimde de 1992'de 100 olan ücret endeksi 1998'de 96,7 olmuştur. Ancak bu kesimde toplam ücret rakamındaki düşüş daha az miktardadır. Bu kesimde düşük ücretle daha çok işçi istihdam etme olanağı bulunmaktadır.

Her iki kesimde de "*kişi başına ücret*" ve "*ücretin üretimdeki payı*" endekslerinde çok büyük düşüşler olduğu gözlenmiştir.

Ücret göstergelerindeki erimelerde elbette yüksek enflasyonla istikrarsız ortamın da çok önemli payının bulunduğu bilinmektedir.

Bölüşüm gelişmelerini anlayabilmek için, kişi başına ücret ve ücretin üretimdeki payından başka, verimlilik-ücret makasındaki daralma ve genişlemelere de bakmak gerekir.

Çizelge 3'deki verilere göre devlet kesiminde 1992'de verimlilik-ücret farkı 8,3 iken, 1998'de bu fark 17,8 kat'a çıkmış bulunmaktadır.

Çizelge 4'de özel kesimde 1992'de 14,1 olan verimlilik-ücret farkı 1998'de 21,3'e çıkmıştır. Her iki kesimde de denge bozulmuştur. Ancak bu durumun her iki kesimde yaşanan "*gerçek verimlilik artışlarından*" değil, ücretlerdeki büyük aşınmalardan ileri geldiğini yukarıda saptamıştık.

1990'lı yıllarda imalat sanayiinin her iki kesimde de çeşitli ücret göstergelerinde (toplam reel ücretler, ücretin üretimdeki payı, kişi başına ücret) düşüşler olduğu ilgili çizelgelerden gözlenmektedir. Bu durumda yaşanan son on yılı ücret gelişmeleri açısından "*kaybedilmiş yıllar*" olarak adlandırmakta sakınca yoktur.

Çizelge 1: İMALAT SANAYİİ VERİMLİLİK, ÜRETİM, ÜCRET, İSTİHDAM, İŞÇİ-SAAT İNDEKSİ

1992 yılı fiyatlarıyla DEVLET SEKTÖRÜ										
YIL	DÖNEM	VERİMLİLİK (İstihdam)	VERİMLİLİK (İşçi - saat)	KİŞİ BAŞINA ÜCRET	İŞÇİ-SAAT BAŞINA ÜCRET	ÜCRETİN ÜRETİMDEKİ PAYI	ÜRETİM	İSTİHDAM	İŞÇİ-SAAT	ÜCRET
1992	I	75,2	73,8	79,9	78,5	106,3	72,0	95,7	97,5	76,5
	II	88,5	89,5	97,3	98,4	110,0	88,2	99,7	98,5	97,0
	III	103,9	105,4	105,9	107,4	102,0	110,5	106,4	104,9	112,7
	IV	144,7	143,7	121,4	120,5	83,9	142,6	98,5	99,2	119,6
1992 ORT.		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1993	I	120,1	126,3	114,1	120,0	95,0	107,8	89,8	85,3	102,4
	II	110,1	111,8	97,1	98,6	88,2	100,9	91,6	90,2	89,0
	III	107,4	102,9	101,8	97,5	94,8	98,3	91,5	95,5	93,1
	IV	107,5	106,6	112,5	111,5	104,6	99,2	92,3	93,1	103,8
1993 ORT.		111,2	111,6	106,1	106,5	95,5	101,5	91,3	90,9	96,9
1994	I	128,9	130,5	133,6	135,2	103,6	110,7	85,9	84,8	114,7
	II	117,4	116,8	82,5	82,0	70,2	99,1	84,5	84,9	69,6
	III	119,0	116,0	77,0	75,0	64,7	99,5	83,6	85,7	64,3
	IV	117,8	115,9	90,0	88,5	76,4	98,2	83,4	84,8	75,0
1994 ORT.		120,7	119,6	93,5	92,7	77,4	101,8	84,3	85,1	78,8
1995	I	155,0	144,0	79,8	74,1	51,5	112,2	72,4	77,9	57,8
	II	136,8	149,3	70,3	76,7	51,4	103,3	75,5	69,2	53,1
	III	138,2	140,8	59,5	60,6	43,0	98,5	71,2	69,9	42,4
	IV	130,2	131,4	74,3	75,0	57,1	96,3	73,9	73,3	54,9
1995 ORT.		139,8	141,2	70,6	71,3	50,5	102,4	73,3	72,5	51,7
1996	I	164,7	171,6	73,4	76,5	44,6	109,9	66,7	64,1	49,0
	II	142,9	140,1	69,5	68,1	48,6	93,2	65,2	66,6	45,3
	III	132,4	129,3	67,1	65,6	50,7	87,7	66,2	67,8	44,5
	IV	147,1	146,5	63,7	63,5	43,3	100,5	68,3	68,6	43,5
1996 ORT.		146,3	146,1	68,4	68,2	46,7	97,5	66,6	66,7	45,5
1997	I	197,4	204,0	76,7	79,3	38,9	118,7	60,1	58,2	46,1
	II	176,0	176,3	79,4	79,5	45,1	109,1	62,0	61,9	49,2
	III	175,5	179,0	72,9	74,3	41,5	110,5	63,0	61,7	45,9
	IV	156,8	156,1	75,2	74,9	48,0	99,5	63,5	63,8	47,7
1997 ORT.		175,8	178,0	76,0	77,0	43,2	109,2	62,1	61,4	47,2
1998	I	154,6	154,4	79,5	79,5	51,5	97,5	63,1	63,2	50,2
	II	142,2	138,9	79,1	77,3	55,6	92,9	65,3	66,9	51,7
	III	161,1	166,7	72,1	74,7	44,8	103,9	64,5	62,3	46,5
	IV	160,4	162,6	69,5	70,4	43,3	102,3	63,8	62,9	44,3
1998 ORT.		154,4	155,3	74,9	75,4	48,5	99,0	64,2	63,8	48,1
1999	I	148,4	154,6	71,9	74,9	48,5	93,5	63,0	60,5	45,3
	II	150,8	152,6	104,8	106,0	69,5	102,6	68,0	67,2	71,3
	III	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1999 ORT.		-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik Göstergeleri, MPM Yayın No: 643, Araştırma Bölümü, Ankara 2000.

Çizelge 2: İMALAT SANAYİİ VERİMLİLİK, ÜRETİM, ÜCRET, İSTİHDAM, İŞÇİ - SAAT İNDEKSİ

1992 yılı fiyatlarıyla ÖZEL SEKTÖR										
YIL	DÖNEM	VERİMLİLİK (İstihdam)	VERİMLİLİK (İşçi - saat)	KİŞİ BAŞINA ÜCRET	İŞÇİ-SAAAT BAŞINA ÜCRET	ÜCRETİN ÜRETİMDEKİ PAYI	ÜRETİM	İSTİHDAM	İŞÇİ-SAAAT	ÜCRET
1992	I	79,4	78,4	82,6	81,5	104,0	77,6	97,8	99,1	80,8
	II	86,8	88,8	101,0	103,4	116,4	88,0	101,4	99,1	102,4
	III	109,5	109,6	101,3	101,5	92,6	110,8	101,3	101,1	102,6
	IV	132,6	131,0	118,3	116,9	89,2	132,0	99,6	100,7	117,8
1992 ORT.		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1993	I	104,2	108,1	107,4	111,4	103,1	106,9	102,6	98,9	110,2
	II	119,0	119,1	96,3	96,5	81,0	120,7	101,4	101,3	97,7
	III	110,0	110,9	96,4	97,1	87,6	114,4	104,0	103,2	100,2
	IV	112,1	112,2	92,1	92,2	82,2	117,1	104,5	104,4	96,2
1993 ORT.		111,2	112,5	97,9	99,1	88,0	114,7	103,1	101,9	100,9
1994	I	114,2	118,6	97,3	101,1	85,2	122,1	106,9	102,9	104,0
	II	98,9	102,8	67,7	70,3	68,4	98,6	99,7	96,0	67,5
	III	102,8	104,5	69,8	70,9	67,9	100,0	97,3	95,7	67,9
	IV	106,3	106,0	66,9	66,7	62,9	107,3	100,9	101,2	67,5
1994 ORT.		105,4	107,8	74,5	76,1	70,6	106,6	101,2	98,9	75,3
1995	I	112,9	110,6	73,7	72,3	65,3	120,6	106,8	109,0	78,8
	II	121,9	127,1	65,5	68,3	53,7	131,9	108,2	103,8	70,9
	III	113,6	113,6	70,2	70,2	61,8	127,6	112,3	112,3	78,9
	IV	110,8	109,3	68,4	67,4	61,7	128,1	115,7	117,2	79,1
1995 ORT.		114,7	114,9	69,4	69,5	60,5	127,0	110,7	110,5	76,8
1996	I	101,5	103,6	70,2	71,6	69,1	121,9	120,0	117,6	84,2
	II	111,9	109,5	63,3	61,9	56,5	132,7	118,6	121,2	75,0
	III	103,0	103,2	72,6	72,7	70,5	125,5	121,8	121,5	88,4
	IV	98,5	97,9	72,9	72,5	74,0	126,4	128,4	129,1	93,6
1996 ORT.		103,6	103,5	69,6	69,5	67,2	126,6	122,1	122,3	85,0
1997	I	91,2	93,4	76,6	78,5	84,0	122,3	134,1	130,9	102,7
	II	103,0	100,7	63,8	62,4	61,9	136,4	132,4	135,4	84,5
	III	83,5	83,0	71,9	71,6	86,2	116,4	139,4	140,1	100,3
	IV	102,2	101,3	68,8	68,2	67,3	143,7	140,7	141,9	96,8
1997 ORT.		94,6	94,3	70,1	69,9	74,1	129,2	136,6	137,0	95,8
1998	I	102,2	101,0	67,5	66,7	66,0	142,3	139,2	140,9	94,0
	II	92,6	91,6	65,7	65,0	70,9	129,1	139,4	141,0	91,6
	III	90,6	89,8	73,2	72,6	80,8	124,5	137,5	138,6	100,6
	IV	85,3	85,8	76,0	76,5	89,1	113,5	133,1	132,2	101,1
1998 ORT.		92,5	91,9	70,5	70,0	76,2	126,9	137,3	138,1	96,7
1999	I	83,4	86,0	84,3	86,9	101,0	105,6	126,5	122,8	106,7
	II	120,6	114,5	100,9	95,8	83,6	158,2	131,1	138,1	132,3
	III	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1999 ORT.		-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik Göstergeleri, MPM Yayın No: 643, Araştırma Bölümü, Ankara 2000.

**Çizelge 3: İMALAT SANAYİİ VERİMLİLİK, ÜRETİM,
ÜCRET, İSTİHDAM, İŞÇİ - SAAT**

1992 yılı fiyatlarıyla DEVLET SEKTÖRÜ										
YIL	DÖNEM	VERİMLİLİK (İstihdam) Milyon TL.	VERİMLİLİK (İşçi-saat) Bin TL.	KİŞİ BAŞINA ÜCRET Milyon TL.	İŞÇİ-SAAT BAŞINA ÜCRET Bin TL.	ÜCRETİN ÜRETİMDEKİ PAYI %	ÜRETİM Milyon TL.	İSTİHDAM İşçi	İŞÇİ-SAAT saat	ÜCRET Milyon TL.
1992	I	123,7	207,3	15,854	26,576	12,821	20300715,9	164172	97933903	2602730,1
	II	145,5	251,2	19,307	33,330	13,270	24868132,4	170920	99009998	3300011,9
	III	170,9	295,8	21,022	36,390	12,303	31178551,9	182466	105406431	3835742,4
	IV	238,0	403,3	24,089	40,819	10,121	40213052,0	168966	99711695	4070160,5
1992 ORT.		164,5	280,7	19,842	33,868	12,064	28206186,6	171502	100474585	3402917,3
1993	I	148,5	261,9	18,084	31,894	12,180	21876836,9	147348	83546502	2664648,8
	II	160,2	280,9	18,752	32,878	11,703	25090810,6	156594	89315247	2936481,2
	III	183,6	304,5	21,400	35,498	11,659	30642453,5	166936	100638555	3572479,5
	IV	255,9	429,7	27,104	45,515	10,591	39898484,7	155911	92843924	4225754,1
1993 ORT.		182,8	313,2	21,060	36,078	11,518	28621658,1	156544	91378271	3296744,3
1994	I	159,4	270,4	21,183	35,939	13,289	22468347,0	140954	83079304	2985765,6
	II	170,8	293,3	15,921	27,342	9,321	24656399,8	144353	84057525	2298273,7
	III	203,4	343,3	16,181	27,307	7,955	31025646,9	152535	90384093	2468112,0
	IV	280,4	467,3	21,681	36,138	7,733	39500809,5	140887	84526146	3054600,8
1994 ORT.		198,5	335,9	18,546	31,380	9,343	28704957,4	144606	85464967	2681910,0
1995	I	191,6	298,5	12,644	19,696	6,599	22782680,9	118895	76329251	1503350,4
	II	199,1	374,9	13,572	25,558	6,817	25699100,9	129079	68542891	1751843,6
	III	236,2	416,6	12,505	22,056	5,294	30699831,5	129963	73688904	1625251,6
	IV	309,8	529,9	17,899	30,610	5,777	38709597,3	124940	73057000	2236295,5
1995 ORT.		229,9	396,5	14,000	24,145	6,090	28881473,8	125642	72849963	1758941,2
1996	I	203,7	355,8	11,639	20,328	5,714	22318239,6	109557	62727774	1275156,5
	II	208,0	351,9	13,417	22,699	6,451	23187493,2	111486	65898545	1495816,2
	III	226,3	382,5	14,116	23,856	6,237	27351313,2	120856	71512931	1706011,9
	IV	350,0	590,7	15,356	25,915	4,387	40397930,9	115416	68388065	1772299,4
1996 ORT.		240,7	410,1	13,564	23,111	5,635	27498737,8	114248	67054071	1549673,6
1997	I	244,1	422,8	12,167	21,078	4,985	24090062,6	98709	56977565	1200980,8
	II	256,0	442,7	15,328	26,505	5,987	27130385,5	105971	61281920	1624304,6
	III	300,0	529,4	15,322	27,043	5,108	34455848,5	114866	65081778	1760014,8
	IV	373,1	629,5	18,115	30,561	4,855	40025890,6	107269	63583374	1943181,3
1997 ORT.		289,2	499,8	15,084	26,067	5,216	30812324,4	106550	61653794	1607157,0
1998	I	229,5	404,4	14,383	25,343	6,268	21335706,7	92974	52763940	1337217,7
	II	227,8	390,1	14,835	25,406	6,512	23296978,0	102261	59714451	1517082,4
	III	295,7	507,6	15,440	26,500	5,221	31827833,6	107622	62704167	1661686,2
	IV	410,5	698,7	18,837	32,063	4,589	40821022,7	99440	58421884	1873171,1
1998 ORT.		282,3	486,4	15,783	27,196	5,592	28348128,7	100435	58287061	1585201,4
1999	I	236,6	418,0	15,236	26,918	6,439	21001419,3	88760	50238951	1352332,1
	II	257,6	447,5	16,691	28,996	6,479	25293164,8	98188	56520354	1638838,6
	III	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1999 ORT.		-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik Göstergeleri, MPM Yayın No: 643, Araştırma Bölümü, Ankara 2000.

Çizelge 4: İMALAT SANAYİİ VERİMLİLİK, ÜRETİM, ÜCRET, İSTİHDAM, İŞÇİ-SAAT

1992 yılı fiyatlarıyla ÖZEL SEKTÖR										
YIL	DÖNEM	VERİMLİLİK (İstihdam) Milyon TL.	VERİMLİLİK (İşçi-saat) Bin TL.	KİŞİ BAŞINA ÜCRET Milyon TL.	İŞÇİ-SAAT BAŞINA ÜCRET Bin TL.	ÜCRETİN ÜRETİMEDEKİ PAYI %	ÜRETİM Milyon TL.	İSTİHDAM İşçi	İŞÇİ-SAAT saat	ÜCRET Milyon TL.
1992	I	151,2	248,7	11,112	18,275	7,347	53913703,4	356457	216746268	3961041,9
	II	165,3	282,0	13,588	23,182	8,219	61112480,6	369669	216678574	5023047,1
	III	208,5	348,0	13,634	22,755	6,538	76962830,5	369074	221135819	5032040,5
	IV	252,6	415,9	15,921	26,215	6,303	91652917,0	362829	220354792	5776574,2
1992 ORT.		190,5	317,5	13,455	22,421	7,063	69432707,4	364468	218719396	4903969,9
1993	I	157,5	268,9	11,930	20,359	7,572	57624956,9	365767	214335978	4363632,0
	II	196,7	336,0	13,090	22,367	6,656	73745894,1	374982	219455651	4908615,6
	III	229,4	386,0	13,137	22,104	5,726	88055376,9	383817	228115123	5042287,4
	IV	283,1	466,7	14,665	24,171	5,180	107330276,8	379092	229997918	5559383,9
1993 ORT.		211,8	357,2	13,170	22,209	6,218	79607987,9	375856	222884546	4950115,7
1994	I	172,8	295,1	10,812	18,468	6,258	65840773,3	381062	223095297	4120066,4
	II	163,6	289,8	9,199	16,299	5,624	60277911,8	368512	207980143	3389910,2
	III	214,3	363,6	9,510	16,138	4,438	76985429,9	359258	211709439	3416663,0
	IV	268,5	440,9	10,651	17,490	3,967	98322005,2	366186	222987716	3900086,2
1994 ORT.		200,8	342,2	10,019	17,073	4,989	74033468,6	368671	216338275	3693534,7
1995	I	170,7	275,2	8,190	13,205	4,798	65017028,2	380864	236230567	3119450,1
	II	201,5	358,5	8,900	15,831	4,416	80589955,9	399888	224819691	3559048,1
	III	236,9	395,4	9,577	15,982	4,042	98216283,3	414573	248421421	3970385,2
	IV	279,8	454,4	10,884	17,680	3,891	117402835,4	419652	258356845	4567636,0
1995 ORT.		218,5	364,9	9,337	15,590	4,273	88164252,2	403459	241626667	3766899,3
1996	I	153,6	257,7	7,797	13,083	5,077	65703444,7	427828	254969780	3335869,7
	II	185,1	308,9	8,597	14,351	4,646	81104444,4	438258	262538531	3767757,8
	III	214,8	359,3	9,894	16,553	4,607	96554873,6	449600	268737081	4448497,0
	IV	248,7	407,2	11,603	18,999	4,665	115863137,1	465873	284517802	5405415,7
1996 ORT.		197,4	328,5	9,366	15,588	4,745	87869482,6	445167	267472826	4169496,5
1997	I	137,9	232,2	8,514	14,337	6,174	65911666,9	477903	283820064	4069077,4
	II	170,3	284,0	8,668	14,458	5,090	83356171,2	489508	293476159	4243038,3
	III	174,1	289,0	9,808	16,286	5,635	89560295,5	514549	309865543	5046610,8
	IV	258,1	421,3	10,952	17,875	4,243	131734978,0	510324	312668564	5588979,6
1997 ORT.		180,2	299,4	9,436	15,673	5,235	89728244,0	497844	299721817	4697603,0
1998	I	161,0	271,6	8,051	13,581	5,001	81985256,6	509300	301915330	4100250,4
	II	182,2	307,8	8,603	14,538	4,722	95234119,9	522754	309360104	4497347,5
	III	207,8	346,8	9,615	16,042	4,626	109669425,1	527670	316243831	5073302,1
	IV	241,4	400,5	11,142	18,489	4,616	121810769,1	504661	304123692	5622953,5
1998 ORT.		195,8	328,3	9,281	15,556	4,739	101058976,7	516010	307861547	4789117,7
1999	I	144,1	253,8	9,114	16,048	6,323	69508844,1	482202	273873362	4394984,2
	II	197,3	331,9	9,283	15,613	4,704	95347194,2	483148	287262511	4485063,8
	III	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1999 ORT.		-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik Göstergeleri, MPM Yayın No: 643, Araştırma Bölümü, Ankara 2000.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye son 20-25 yılda çok ciddi ekonomik krizler, istikrarsızlıklar ve ekonomik dalgalanmalar yaşamaktadır. Esasen bu dönemde dünya ekonomisinde de, özellikle Latin Amerika, Rusya, Uzak Doğu ve Balkanlar da mali, ekonomik krizler, siyasal dönüşümler bütün karmaşasıyla devam etmektedir.

Elbette bu gelişmelerde 1990'lı yıllarda hızlanan “küreselleşme”, kısa vadeli sermaye hareketleri, denetimsiz piyasa gelişmeleri, üretim ve yatırım eğilimlerinden uzaklaşma gibi birçok faktör etkili olmuştur. Bunlardan başka ülkelerin ulusal, bölgesel özellikleri, altyapı ve kültürel özellikleri, geleceği öngörmedeki yetersizlikleri gibi faktörlerin de azımsanmayacak payı vardır.

Türkiye'de 1978-80, 1994, 2000-2001 yıllarında yaşanan krizlerin farklı dinamikleri olabilir. Özellikle 1990'lı yıllarda gerçekleşen mali krizlerde esas faktörün üretim ekonomisinden uzaklaşıp, rant ekonomisine kayma eğilimleri olduğu apaçık ortadadır. Çünkü büyümenin hem dalgalı olduğu, hem verimliliğe dayanmadığı, hem de artan gelirin kalkınmaya yansımadağı, dolayısıyla sosyal göstergelerin bozulmaya devam ettiği bilinmektedir. Çizelgelerden de izlendiği gibi; 1990'lı yıllar verimlilik ve ücret gelişmeleri açısından “*kaybedilmiş zamanlar*” olarak adlandırılabilir. Her iki değişken de küresel rekabette çok önemlidir. Kaynakları etken kullanma ve dağıtma felsefesine dayalı olan verimlilik artışı kalkınma ve rekabette belirleyici bir değişkendir. Krizlerin aşılmasında önemli payı olan ve satın alma gücünü temsil eden ücretlerde de reel anlamda artışlar olmalı ki durgunluklar hafiflesin, toplumsal verimliliğin artışında ilerlemeler olabilsin.

Mevcut krizin sağlıklı bir temelde aşılmasında ve önümüzdeki yılların kazanılmasında esas çözüm;

VERİMLİ VE VERGİLİ BİR EKONOMİYE GEÇİŞ'tir.

Denenmeyen tek yol budur. Sıcak para, yüksek faiz, iç-dış borç sarmalı, yüksek enflasyon, sabit kur, dalgalı kur; bunların hepsi denendi, sonuç ortada.

Uluslararası göstergeler, toplam istihdam verimliliğinde Japonya'dan 8 kat, Yunanistan'dan 2,5, Singapur'dan 4,5, Fransa'dan 6 kat geride olduğumuzu gösteriyor.(3)

Hem verimlilikte, hem tasarruf hacminde, hem vergisel kaynakların toplanmasında çok düşük noktalardayız. Çözüm vergili ve verimli bir ekonomik yapıyı hedefleyen iktisat politikalarının uygulanmasıdır. Bunun için;

- Yatırımlara yeni bir hız ve yön verilmeli,
- Seçilmiş sektörlerde verimlilik artışları sağlanmalı,
- Reel ücretlerle reel verimlilikler ilişkilendirilmeli,
- Kârlılıkların artışında yeni teknolojik gelişmeler ve artan üretkenlikler esas faktör olmalı,
- Vergisel kaynaklar kayıt altına alınmalı,
- Ekonomide, özellikle üretimde genel bir verimlilik seferberliğine gidilmeli,

Bu dönemde toplumsal verimliliğin öne çıkarılması gerekli olmaktadır. Bu yönde oluşturulan güven ve atılan adımlar bireylerin de verimliliklerine ve kişisel katkılarına yansıtacaktır.

Kaynakça

- (1) **Güçlü Ekonomiye Giriş Programı**, 15.4.2001, Radikal.
- (2) Alper Aydın, **İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik Göstergeliri**, MPM Yayın No: 643, Ankara 2000.
- (3) Halit SUIÇMEZ, **Ekonomik Krize Çözüm; Verimli ve Vergili Ekonomi**, Verimlilik Bülteni, Sayı 102, Ağustos 1999, Ankara.

(3) Halit SUIÇMEZ, **Ekonomik Krize Çözüm; Verimli ve Vergili Ekonomi**, Verimlilik Bülteni, Sayı 102, Ağustos 1999, Ankara.